

Històries naturals

L'arbre de Nadal de Josep Pla

Martí Domínguez

Josep Pla escriu a *Per passar l'estona* que tan aviat com comencem a escriure (i a publicar allò escrit) entrem en la categoria de "judicables". És a dir, que el lector de seguida passa el seu escàner literari avaluador, i realitza un implacable i terrible judici. Escriure és ser judicat, i per a bé o per a mal aquest judici implica quasi sempre que hem estat llegits. Des d'aquesta perspectiva, Pla ho ha escrit —descriu— tot. I ha estat judicat per tot. Com diu Joan Fuster, al pròleg de les obres completes planianes: "Ho ha descrit, o escrit, tot: la mòdica anècdota del cafè de Palafrugell, una frase captada al vol, les peripècies d'un viatge, els trets de qual-sevol cara, un color fugaç del cel, la política i les collites, la xafarderia d'una tertúlia, una escena de carrer, literalment tot. No hi ha res que sigui insignificant per a ell com a matèria d'estudi."

En efecte, per a Pla no hi ha res d'insignificant com a matèria d'estudi. Fins i tot l'arbre de Nadal li evoca una sucosa, i com sempre subjectiva, mirada irònica. A *Les hores* podem llegir una curiosa conversa imaginària, a la qual era tan afeccionat el pagès de Palafrugell: "—Vostè és home d'arbre? —No senyor. Jo sóc home de pessebre. —Però els arbres són tan bonics... Un avet...—Què vol que li digui... Aquest país no és pas un país d'avets. Aquí tenim el pi d'Alep, el pi marítim, el pi bord, el pi negre... Tenim roures i alzines, faigs i castanyers i altres arbres nobilíssims. Ja sap que tenim a Catalunya l'olivera més gran, de més considerables dimensions de totes les que creixen a les vores del Mediterrani [...]. No passa dia que no pensi un moment en aquest arbre venerable i magnífic."

A parer seu, no hi ha color entre una olivera i un avet. L'olivera és un arbre fèrtil, mediterrani, mil·lenari. En canvi, l'avet li recorda els pins, i en aquest punt fa una llarga llista d'espècies de pinàcies: el pi d'Alep, el mediterrani, el pi marítim, el pi bord, el pi negre... Potser Pla no sap que el pi d'Alep

i el bord són el mateix, que es tracta de la mateixa forma d'anomenar el *Pinus halepensis*. Però, siga com siga, Pla té una tírria persistent a tots els pins: "El pi és un arbre pobre i trist que contribueix d'una manera positiva a la tristesa clara i lluminosa del Mediterrani." I aquesta aversió s'estén a més arbres del bosc mediterrani, com ara la surera: "El suro és

un arbre d'escassa amenitat visual. Té un color d'ala de mosca sofert i monòton, sord, una mica pobre, d'una pompa vegetal poc agraciada."

En canvi, l'olivera és l'arbre evitern (un adjectiu típicament planià, que repetirà ací i allà), l'arbre elegant i útil. Les descripcions dels camps d'oliveres de Cadaqués constitueixen algunes de les millors planes de la literatura catalana. Un pagès que sap escatir oliveres és una mena de druida, de semidéu, de legislador gnòmic, un home realment útil a la societat, molt més que no un intel·lectual (sobretot si aquest és de Barcelona): "Cap arbre no guanya l'olivera en noblesa. Cap altre no la iguala en gravetat senyorial i en claror pensativa. Es fa enormement vella. Malgrat la seva aguda sensibilitat sorprèn la seva resistència als accidents. És eviterna i d'una indescriptible sobrietat. Viu en els terrenys de secà més misèrrims. En el paisatge cataclísmic de

Cadaqués es dóna admirablement. Només la fascinació d'aquest arbre pot explicar els milions i milions d'hores de treball que els homes han posat per convertir els olivars en un immens jardí de pedres. Ara, el color eclesiàstic del seu fruit sembla augmentar la gravetat de la seva fosforescència pensativa".

Queda clar que si enlloc d'avet es posara dins de les cases una petita olivera, el bon Pla no seria tan esquerp a ser "home d'arbre". I quedaria ben bonic, amb les boles nadal·lenques, que potser fins i tot augmentarien "la gravetat de la fosforescència pensativa". I Pla seria feliç. El judicable i evitern Pla. Bon Nadal, amics.

